

דורית אורגד

הנער מבורדו

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל

הנער מבורדו

סדרת סיפורים היסטוריים לילדים ולנוער
ע"ש סגן אמיר יקותיאל ז"ל

ספרים קודמים בסדרה זו:

הנער מסביליה, מאת דורית אורגד
פרידה אחרונה מקורדובה, מאת דורית אורגד
החטופים לצבא הצאר, מאת דורית אורגד
בצל החומה, מאת צביה שיף-כרמון
כדיה, מאת יונה עמיר-והב לוי

דורית אורגד

הנער מבורדו

איורים: אבי כץ

מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל
ירושלים

Dorit Orgad
The Teenager from Bordeaux

יועצת מדעית: ד"ר נדיה זלרס
עריכה לשונית: רלי שרון
הפקה והבאה לדפוס: יחזקאל חובב

ספר זה יוצא לאור בסיוע
משרד התרבות והספורט – מינהל התרבות והאמנויות

מסת"ב 978-965-227-280-5 ISBN
מספר קטלוגי 185-604 Catalogue No.
© כל הזכויות שמורות למרכז זלמן שזר לתולדות ישראל (ע"ר), תשע"א
© Copyright by The Zalman Shazar Center for Jewish History (R.A.), Jerusalem
Printed in Israel, 2010

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו, בשום צורה ובשום אופן,
אלקטרוני או מכני, לרבות צילום או הקלטה, ללא קבלת אישור בכתב
מהמוציא לאור.

סדר ועימוד: מרכז זלמן שזר
לוחות: מכון האופסט שלמה נתן; הדפסה: דפוס גרפית בע"מ
כולם בירושלים

תוכן העניינים

7	הסוד שהתגלה לי פתאום	פרק ראשון:
13	"מה עוד מסתירים ממני הוריי?"	פרק שני:
18	הביט רב החובל אל האופק	פרק שלישי:
22	אָרְגוּס	פרק רביעי:
25	אותו חלב אֵם	פרק חמישי:
27	הסוס אפולו	פרק שישי:
31	בחשכת הלילה	פרק שביעי:
34	לכוד בבטן האונייה	פרק שמיני:
37	"מתחילה סערה"	פרק תשיעי:
42	בעולם האבדון	פרק עשירי:
45	באוניית שודדי הים "עֲלִי-בָבָא"	פרק אחד עשר:
47	כפות לערסל ושקוע בשינה טרופה	פרק שנים עשר:
51	בת ערובה	פרק שלושה עשר:
54	אֶלְדִּינוּ מְסִיבִילָה – מפקד אוניית שודדי הים	פרק ארבעה עשר:
57	סיפוריו של אלדינו על מנואל נוניס, בן האנוסים	פרק חמישה עשר:
61	במשפט שערכה האינקוויזיציה	פרק שישה עשר:
64	מפלצת פעורת פה	פרק שבעה עשר:
67	גם בעולם הרשע קיימים חוקים	פרק שמונה עשר:
70	ספינת רפאים	פרק תשעה עשר:
73	אל שוק העבדים בֶּסְאֵלָה	פרק עשרים:
76	נערה שבויה באוניית שודדי ים	פרק עשרים ואחד:
79	שם הנערה היפה לונה אברבנאל	פרק עשרים ושניים:

82	פרק עשרים ושלושה:	"חווית עישון שלא תשכח"
85	פרק עשרים וארבעה:	"הג'נים, השדים, השתלטו עליו"
88	פרק עשרים וחמישה:	נחשול של רגש חדש
90	פרק עשרים ושישה:	"אונָה חוֹבְנָה חוֹדִיָּאָה" – נערה יהודייה
94	פרק עשרים ושבעה:	על רצפת הקרשים של אוניית השודדים
98	פרק עשרים ושמונה:	מתקני־כליאה
101	פרק עשרים ותשעה:	להימכר לעבדות בקורסיקה
106	פרק שלושים:	ההתנקשות בחיי רמדוזו
109	פרק שלושים ואחד:	נקמת דם
112	פרק שלושים ושניים:	התעלפות בשדה
116	פרק שלושים ושלושה:	עבד שחוף עצמות
120	פרק שלושים וארבעה:	בחצרו של ראש מסדר אבירי מלטה
123	פרק שלושים וחמישה:	על גבו של השטן הלבן
128	פרק שלושים ושישה:	"שומו שמִים, באמת נכנס שד בעבד הזה"
133	פרק שלושים ושבעה:	"נזכרתי בכול, שום פרט לא נשמט"
137	פרק שלושים ושמונה:	רב החובל וִילִם וְאֵן הוֹרֶן
140	פרק שלושים ותשעה:	קרלוס פריירה, בן דמותו של ז'אק
143	פרק ארבעים:	חדשות מן הבית
147	פרק ארבעים ואחד:	הלב נמשך ללונה
150	פרק ארבעים ושניים:	על סיפון ה'יורדאן'
153	פרק ארבעים ושלושה:	"אנא, עשה שיחזורו הביתה"
156	אפילוג:	סיביליה – קורדובה – בורדו

פרק ראשון

הסוד שהתגלה לי פתאום

הייתי בן ארבע עשרה ועשרה חודשים כשהתגלה לי במקרה הסוד שאבי שמר עליו בקנאות. ולולא נקלעתי לבית דודי, אחיו של אבא, בשעת בין הערביים של אחד מימי שישי, ייתכן שהסוד הזה לא היה מתגלה לי לעולם.

ביקרתי את בת דודתי, מִדְּלִין, בתם היחידה של דודי גוסטב ודודתי כַּרְמֶן. היא נולדה שבוע לפניי וגדלנו יחד, כמו אחים. נהגתי לשתף אותה בכל דבר, וחשבתי שגם היא משתפת אותי במה שקורה לה. שנינו למדנו לנגן, מדלין בצ'מֶבְלוֹ ואני בכינור, והיינו מנגנים יחד. לפעמים הייתי מחבר שירים וממציא להם מנגינות.

"הדודים שלך בטרקלין," הודיעה לי המשרתת הזקנה מארי, שאני מבכיר אותה מאז היותי תינוק, "אודיע להם על בואך."

"לא, אין צורך, מארי," חייכתי אליה, "אני רוצה להפתיע אותם."
חיברתי לחן למילות שיר שכתבה מדלין, שיר על רב חובל של אונייה שמפליג בים ולא שב, ובאתי נלהב להשמיע לה אותו.
"מִדְּמוּאָזֶל מדלין נמצאת בחדר שלה," אמרה מארי.

"תודה," קראתי, ורצתי במעלה המדרגות לחדרה של בת דודתי. דלת החדר הייתה סגורה, אך לא נעולה. פתחתי אותה וראיתי את מדלין רוכנת מעל לכד חצוי, שהיתמר ממנו עשן. הבטתי בה בתימהון, מה היא עושה?

כה שקועה הייתה בדבר שעשתה, וכה מכונסת בעצמה, שלא השגיחה בהיכנסי.

חששתי להבהילה, אך הייתי סקרן לראות מה מעשיה והתקרבותי

אליה חרש. עיניה היו עצומות ושפתיה נעו במלמול שנשמע כתפילה. עמדתי מולה משתומם, חסר מילים.

העשן שעלה מן הכד גירה את נחיריי והתעטשתי. מדלין פקחה את עיניה בבהלה והדם אזל מפניה. "הו, ו'אק", פלטה חרש, ונדמה היה לי שחסר לה אוויר לנשימה, "אסור היה לך..." החלה לומר בקול חנוק והשתקתה.

התנצלתי וביקשתי שתמחל לי על שהתפרצתי ככה לחדר שלה. "אני יודע שאסור היה לי להיכנס בלי לנקש על הדלת", אמרתי, "רציני להפתיע אותך בשיר ומנגינה שחיברתי לשיר שכתבת..." היא הביטה לצדדים כמחפשת מפלט, ואני ביקשתי ממנה להסביר לי מה עשתה בהיכנסי ומדוע נבהלה כל כך.

"לא משנה מה עשיתי", ענתה, "נבהלתי, כי אסור לך לדעת..." הגתה בקול חרישי, וחיברה את שני חצאי הכד שנעשו כד אחד, והעלימו מן העין את נרות השמן שבערו בתחתיתו.

הבטתי נדהם בפלא ומלמלתי, "חשבתי שהכד הזה הוא כד רגיל. לא שיערתי שהוא יכול להתפצל לשני חלקים. אבל למה, מדלין, למה הדלקת בתוכו את נרות השמן הללו?"

בת דודתי נראתה מפוחדת. עיני השקד החומות שלה, העטורות בריסים שחורים וארוכים, החלו למצמצץ ועל מצחה הגבוה, הצח כשלג, הופיעו אגלי זיעה, "אסור לך לדעת, ו'אק", לחשה לי, "זה סוד!" "לדעת מה, מדלין? על איזה סוד את מדברת?"

"אני לא יכולה לגלות לך!"

"מדוע?" שאלתי בקוצר רוח, "חשבתי שאין בינינו סודות."

חשתי במבוכתה של בת דודתי, במצוקה שלה, אבל לא יכולתי להתגבר על סקרנותי. ומלבד הסקרנות הייתה לי גם הרגשה שזכותי לדעת, והמשכתי לשאול.

"בגלל אביך, ו'אק", השיבה לי לבסוף, "הוא לא מסכים שתדע." תשובתה הקצרה קוממה אותי והרמתי את קולי ברוגז, "אני לא מבין כלום. איזה קשר יש לנרות שהדלקת בכד ולאבא שלי?" בת דודתי היסתה אותי, "דבר בשקט", הורתה לי בלחש, והוסיפה חרש, באימה, "המשרתים עלולים לשמוע אותך..." השתדלתי להנמיך את קולי, ואף על פי כן הוא הדהד בדומיית החדר.

עיניה היו עצומות ושפתיה נעו כתפילה

הדלת, שסגרתי אחריי בהיכנסי, נפתחה כדי חריץ. דודי הציץ פנימה ומיהר להיכנס.

לא היה נחוצו שמדלין תסביר לו. הוא הבין מעצמו וריכוז בי את עיניו החומות, הגדולות, במבט בוחן. "אתה כנראה צריך לבוא בסוד העניינים, ז'אק," אמר באנחה, ופניו, שלרוב הן חייכניות, הביעו דאגה. הייתי מתוח כולי ונתתי בו מבט מפציר.

דודי גוסטב הוא איש לבבי, לא כמו אבא שלי, המבוגר ממנו בארבע שנים, שהוא תמיד רציני ומסוגר בעצמו, ולא פעם תהיתי כיצד ייתכן שנולדו לאותם הורים וגדלו באותה משפחה.

ציפיתי בדריכות שדודי יפצה את פיו ויגלה לי את הסוד, אך לא שיערתי לעצמי שתהיה לכך השפעה מכרעת על חיי.

"מה אתה יודע על מוצאה של משפחת פֶּוֹרְיֵיה, ז'אק?" שאל דודי. "אני יודע שהגיעה לבורדו מן האי האיפֶּרי ואנחנו נקראים 'בני האומה הפורטוגלית', למרות השפה הספרדית שנשתמרה לצערי בפינו."

דוד גוסטב חיך, "למה להצטער? ידיעת שפה זרה הלוא היא נכס!" "לא בשבילי," קראתי, "המוצא הספרדי שלי גורם לשוני ביני ובין בנים אחרים, שמתרחקים ממני."

דודי נענע את ראשו, "לא בגלל זה הבנים האלה מתנכרים לך, ז'אק, הסיבה היא אחרת..." אמר, וניגש לדלת כדי לבדוק שאין מי שמאזין לנו מאחוריה.

לא היה שם איש ודודי סגר את הדלת והתיישב לצדה של מדלין, על המיטה שלה, שביסוי עשוי קטיפה כחולה־כהה, המעוטרת ברקמת זהב, היה פרוש עליה.

"הבנים האלה לא מכנים אותי בשמי. הם קוראים לי ספרדי אף על פי שמעולם לא הייתי בספרד. אין סיבה אחרת ליחס שלהם כלפיי," אמרתי.

דודי נענע נמרצות בראשו כשולל את דבריי ואמר, "הם מרגישים שבני משפחתנו שונים מהם, ולא בגלל שאנחנו דוברים שפה נוספת." "במה אנחנו שונים, דוד גוסטב?"

הוא לא מיהר להשיב ולנוכח הססנותו פקעה סבלנותי, וחזרתי בקוצר רוח על שאלתי, "תסביר לי, בבקשה, במה אנחנו שונים מהם?"

"אביך יכעס עליי, ז'אק," פלט דודי חרש והוסיף בנימה מהורהרת, "אך זהו כנראה רצון האל, אחרת לא היית נקלע לחדר הזה בשעת הדלקת נרות שבת. ולולא מה שחווית כאן קודם, לא הייתי מגלה לך את הסוד השמור במשפחתך."

איזה סוד? שאלתי בלבי והתמלאתי דאגה.

"אני מתכוון לסוד הקשור למוצאנו..."

"אבל הרי כבר דיברנו על כך," קראתי, "אמרת לי שמוצאה הספרדי של משפחתנו ידוע לי!"

"ש...ש..., אל תרים את קולך, ז'אק!" הזהיר אותי דודי בלחש, "חלילה ישמעו אותך המשרתים ויחשדו בנו."

"במה יחשדו?"

"ידוע לך בוודאי שהנוצרים אינם נוהגים להדליק נרות שבת..." דיבר אליי דודי בשפת חידות, ואני התפרצתי לדבריו.

"אינני מבין דבר," התגבר קולי מבלי שהתכוונתי, והוא הניח את ידו על שפתיי כדי להשתיק אותי.

הוא ניגש לדלת פעם נוספת, פתח אותה לאט, הביט החוצה וחזר וסגר אותה.

"שמעת על בני דת משה, שגורשו בימי קדם מארצם והוגלו לארצות זרות?" שאל דודי.

הנהנתי והוא המשיך, "חלקם הגיעו לספרד ושם חיו מאות בשנים, עבדו ופיתחו את מסחרה, והיו להם יחסים מצוינים עם יתר התושבים. אבל כל זה נפסק לפני כמאה וחמישים שנה. בשנת 1492 בימי מלוכתם של המלך פרדיננד והמלכה איזבלה, נאסר על כל מי שאינו נוצרי לחיות בספרד. בפני בני הדתות האחרות עמדה הברירה להיות מגורשים או לקבל על עצמם את הדת הנוצרית.

"רבים מהם המירו את דתם ולכאורה היו נוצרים, אבל רק לכאורה כי למעשה המשיכו רובם לדבוק בדתם הקודמת ולקיים את מצוותיה..." הקשבתי ללא עניין להרצאה של דודי וחיכיתי שיסיים. אבל דבריו נמשכו עד שקטעתי אותם בשאלה, "מה זה נוגע לנו?"

"שאלת אותי, ז'אק, מה הסוד שלנו וזאת התשובה – אנחנו בני משפחה שמוצאה מן העם העתיק המקיים את מצוות תורת משה רבנו. ואנחנו מאמינים שהמרת הדת אינה נחשבת אם אין היא נעשית מרצון.

שמעתי סיפורים מסמרי שיער על בני משפחה שלנו בספרד שהתנצרו אך המשיכו לקיים את מצוות דת משה בסתר, ושילמו על כך בחייהם. למזלנו הטוב הצליחו אבותינו להימלט משם, אך גם פה, בבורדו, עלינו להיזהר מאוד. אם תיוודע האמת עלינו, תמרר הכנסייה את חיינו. כעת אתה מבין, ז'אק יקירי, מדוע זה סוד..." נבלעו המילים האחרונות, שהשמיע לי דודי, בדממת החדר והותירו אותי המום.

"אני גאה מאוד במוצא שלי," המשיך דודי כעבור זמן בנימה מאוששת, "וכך גם דודתך כרמן."

כמו על פי אות סמוי הופיע עכשיו ראשה של דודתי בפתח החדר, והיא אמרה, "תיארת לי לעצמי שאמצא אתכם פה."

היא נכנסה וסגרה אחריה את הדלת. "שלחתי את מארי לקרובים שלה בבפר," אמרה, "וגם ליתר המשרתים מצאתי עיסוקים מחוץ לבית."

"אם כך, יוכל ז'אק להצטרף אלינו בפעם הראשונה לסעודת ליל שבת," הכריז דודי בחגיגות. ועל מבטה השואל של דודתי, ענה, "כן, יקירתי, הוא יודע, סיפרתי לו."

בעיניים נוצצות חשה אליי דודתי, נשקה על מצחי והגתה חרש, "שבת שלום לך, ז'אקי שלנו."

מדלין נטלה ממני את הכינור, הניחה אותו על השולחן, ואמרה, "מחר, אחרי שתצא השבת, תנגן לי את המנגינה שחיברת לכבודי."

פרק שני

"מה עוד מסתירים ממני הוריי?"

גילוי הסוד המשפחתי בדבר היותי נצר למשפחה יהודית, זעזע את נפשי. הייתי נסער וחסר מנוחה והוריי חשבו שחליתי. אבי הזעיק אלינו את רופא המשפחה, שקבע שאני סובל מעודף מרץ בשל התבגרותי המהירה, והמליץ על טיפול בכוסות רוח.

הוא חימם את כוסות הזכוכית עד שלהטו, הצמיד אותן לעורי, וכולי התמלאתי בכתמים כחולים שכמו שורטטו על גופי במחוגה.

כעבור שבועיים עדיין זיהו בי הוריי סימנים למחלה, ושוב הוזמן אליי רופא המשפחה. הפעם הביא אתו עלוקות שחורות וכחושות כדי לנקות לי את הדם. העלוקות התמסרו למלאכתן ומצצו בתאוה את דמי. הבטתי משתאה לראות איך הן גדלות ותופחות לממדים של נקניקי בשר עבים. אבל סערת רוחי לא שככה, ולא מצאתי לעצמי מנוח. מדוע הסתירו ממני את האמת? ואולי אין זאת האמת כולה? מה עוד מסתירים ממני הוריי? נזכרתי בשאלות ששאלתי בזמנו את אבא על הוריו, סבא רובר וסבתא אַנָּט, שכיום כבר אינם בחיים אך אני זוכר אותם היטב, והוא היה משיב באי רצון ופוטר אותי בתשובות קצרות. האם זה משום שהתבייש בהם בגלל מוצאם?

דודי גוסטב, שגילה לי את הסוד, לא דרש ממני לשמור עליו, והרגשתי צורך לברר עם אבי מדוע לא סיפר לי בעוד שאחיו גילה לבתו. אבל כשדמיינתי את המעמד שבו אני בא לבקש ממנו הסברים, החיש לבי את קצב פעימותיו וחלף בי רעד ועל כן דחיתי לזמן מה את העימות אתו. לבסוף התגברתי על חששותיי וארבתי לו בשעה שבאו אלינו חברותיה של אימא למסיבת תה, שערכה בסלון.

הספר **הנער מבורדו** מביא את סיפורו של ז'אק, בן יחיד למשפחת אנוסים, שנעלם בים.

הוריו, המתגוררים בבורדו שבצרפת, מקווים לנס, אבל עובר זמן רב עד שהנס הזה מתרחש. מה עבר על הנער בתקופה הארוכה הזאת? ומדוע לא שלח להוריו שום אות חיים?

הסקרנות המתעוררת בקורא כבר בפרק הראשון, המתאר כיצד נתגלה לנער סוד מוצאו היהודי וההשפעה המסעירה שהייתה לגילוי הזה עליו, גוברת בהמשך, בקריאת קורותיו וכל ההתנסויות הקשות שעבר בים וביבשה, ובאה על סיפוקה עם סיום הקריאה. מלבד חוויית הקריאה של העלילה הסוחפת, לומד הקורא על מציאות חיייהם של האנוסים באירופה של המאה השבע עשרה, ועל המקומות שהסופרת נסעה אליהם לצורך כתיבת הספר – קורסיקה, מלטה, מרוקו ואיי יוון קורפו וכרתים.

מי שקרא את **הנער מסיביליה** ואת **פרידה אחרונה מקורדובה**, יפגוש בספר זה דמויות מוכרות שגורלו של ז'אק נקשר בגורלן. וכך, מעגלי חיים שנפתחו בשני ספריה הקודמים של הסופרת על האנוסים נסגרים בספר זה, השלישי בטרילוגיה.

ד"ר דורית אורגד כותבת פרוזה ושירה לקוראים מן הגיל הרך, לנוער ולמבוגרים. אחדים מספריה מבוססים על פרקים בתולדות חיי העם היהודי. בהוצאת מרכז זלמן שזר ראו אור ספריה **הנער מסיביליה**, **פרידה אחרונה מקורדובה** ו**החטופים לצבא הצאר**. הספר **הנער מסיביליה** זכה ב"פרס זאב" ובפרס הבינלאומי "ורגרטו" באיטליה, תורגם עד כה לשבע שפות זרות, הומחז והוצג בתיאטרונים שונים ואף הוסרט בחלקו לטלוויזיה. הספר **פרידה אחרונה מקורדובה** תורגם ליפנית.

0 01850000604 0
דאנאקורד 185-604

מחיר מומלץ: 69.60 ש"ח